Marjamailla kaivataan vastuullisuutta

14.12.2023

Yksi päättyneen syksyn kohokohtia oli ilman muuta marjaretki ylistarolaisessa puolukkametsässä kansainvälisten vaihto-opiskelijoiden kanssa. Perinteisillä “Forest-based food products” sekä “Multiple use of forests” -opintojaksoilla on vaihto-opiskelijoille kerrottu mm. Suomen metsien monikäytöstä, jokaisenoikeuksista, puhtaasta suomalaisesta luonnosta ja metsiin perustuvista luonnonantimista.

Käytännön tehtävät metsäkäynteineen ja yritysvierailuineen olivat olennainen osa opintojaksoa. Luokkatilassa, simulaattorilla tai robotilla ei voi metsämarjoja poimia, ainakaan vielä.

Arktiset Aromit ry:n materiaalit olivat kurssilla suurena apuna. Muun muassa metsämarjojen ja -sienten nimet löytyvät kyseisen yhdistyksen nettisivuilta mm. englanniksi ja saksaksi.

Vastuulliset jokaisenoikeudet

Opintojakson yhtenä teemana oli vastuullisuus. Jokaisenoikeudet perustuvat vanhaan pohjoismaiseen tapaan. Toisen metsissä saa liikkua ja poimia mm. syötäväksi kelpaavia metsämarjoja ja -sieniä vapaasti. Vastuullisuus on sitä, että toisen mailla saa kulkea vapaasti haittaa aiheuttamatta. Toki Puolustusvoimain mailla, Luonnonpuistoissa, Rikosseuraamusviraston alueilla ja Venäjän rajavyöhykkeellä ei voi vapaasti liikkua.

Toisaalta varpuja, sammalia ja jäkäliä ei saa kerätä ilman maanomistajan lupaa. Mainitut kasvit kun osaltaan turvaavat metsän puuntuotoskykyä. Myöskään puuhun tai puuaineeseen perustuvia luonnontuotteita, kuten kuusenkerkkiä, koivunmahlaa eikä pakurikääpiä saa kerätä ilman lupaa toisen metsästä.

Metsämarjaliiketoiminta kaipaa enemmän vastuullisuutta

Opintojakson SWOT-analyysissa ilmeni luontoalan osittainen negatiivinen uutisointi ja imagokuva. Julkisuudessa on uutisoitu ulkomaisten marjanpoimijoiden kohtelusta, työmarkkina-asemasta ja työoloista. Muun muassa Yleisradion MOT-ohjelma on tutkinut alan asioita viranomaisten lisäksi.

Ruokaviraston mukaan ulkolaiset ovat viime vuosina poimineet 80-90 % metsämarjoistamme. Metsämarjoista on kerätty vuosittain arviolta vain 5 – 10 prosenttia talteen.

Metsämarjaliiketoiminnan haasteena ovat myös vaihtelevat kasvukauden sääolot. Esimerkiksi keväällä 2023 paikalliset hallat olivat haitaksi kehittyvälle mustikkasadolle Etelä-Pohjanmaalla, eikä mustikan kannalta pitkiä sateettomia kausia olisi saanut sattua alkukesän mittaan.

Marjalaki ohjaa toimintaa

Pari vuotta sitten säädettiin ns. marjalaki turvaamaan ulkolaisten poimijoiden asemaa maassamme. Laki koskee tahoa, joka on kutsunut poimijoita Suomeen sekä tahoa, joka järjestää poimijoille majapaikan tai ruokailut tarkoituksena ostaa kerääjältä marjoja tai muita jokaisenoikeuden sallimia luonnontuotteita. Hyvää taustaa asiaan antavat Työsuojelun sivut.

Asiat vaikuttavat kuitenkin varsin monimutkaisilta. Yhtä asiaa valvoo yksi viranomainen ja toista toinen. Parhaillaan keskustellaan siitä, tuleeko ulkomaisista marjanpoimijoista työsuhteisia työntekijöitä? Palkan lisäksi palkan sivukulut ja työaikalaki tulevat tällöin vastaan.

Uutena asiana keskustellaan myös marjojen kosteikkoviljelystä entisillä turvetuotantoalueilla. Asia voi nousta esille Euroopan Unionin osarahoittamissa ja Keski-Suomen Ely-keskuksen rahoittamissa JTF-rahoitteisissa hankkeissa, joissa SeAMK on mukana. Ainakin Etelä-Virossa karpalonviljelystä turvenevalla on saatu hyviä kokemuksia pensasmustikan tavoin.

Jos suomalainen karpaloneva määriteltäisiin pelloksi, asia ei silloin kuuluisi jokaisenoikeuksien piiriin. Asioilla on puolensa ja puolensa.

Karpalonviljelyä etelävirolaisella suopaikalla (kuva: Risto Lauhanen).

Tämä artikkeli on laadittu Leader Kuudestaan ja Leader Yhyres rahoittaman SUVI-hankkeen jälkitilassa osin Suopaikka ja ArvoHiili -nimisten JTF-hankkeiden osana sekä osin Töysän Säästöpankkisäätiön tuella.

MMT Risto Lauhanen ja FT Kari Laasasenaho
SeAMK

Lähteet:

Työsuojelu (i.a.) Luonnontuotteiden keruu. https://tyosuojelu.fi/tyoolot/luonnontuotteiden-keruu

Euroopan unionin rahoittama